

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALAND
Miljöavdelningen
Kulturmiljöenheten
Staffan Sedenmalm
Handläggare

BESLUT
2001-04-10

Diarienummer
221-15-98

L1773
1(4)

	Riksentikvarieämbetet
Ink.	2001-04-18
SPP	311-1281-2001

H 006 (Bostadsbebyggelse)
A. 338 (Flerbostadshus med ledeter)

Byggnadsminnesförklaring av fastigheten Lorensberg 53:6
(Kungsportsavenyn 22 - Kristinelundsgatan 12), Göteborgs
kommun

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap. 1 § av lagen om kulturminnen m.
m. (SFS 1988:950), byggnaden på rubricerade fastighet för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 2 § samma lag följande skydds**bestämmelser**
föreskrifter:

1. Byggnadens fasader och takpartier mot Kungsportsavenyn och Kristinelundsgatan får inte byggas om eller på annat sätt förändras.
2. Byggnadens fasader och takpartier mot Kungsportsavenyn och Kristinelundsgatan skall ägnas löpande underhåll så att deras bestånd inte äventyras.
3. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar i fråga om underhåll av byggnadens fasader och takpartier.

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § lagen om kulturminnen m m (SFS 1988:950), lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsföreskrifterna. Länsstyrelsen får ställa villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen.

Redogörelse för ärendet

I skrivelse till Riksentikvarieämbetet 1969-04-28 föreslog dåvarande stadsarkitekten i Göteborg, Gerhard Paulsson, att ämbetet skulle väcka fråga om byggnadsminnesförklaring av fastigheterna 1,3,4 och 6 i 53. kv. Örup i stadsdelen Lorensberg (Kungsportsavenyn 16, 18, 20 och 22). Stadsarkitektens förslag, som föranleddes av en begäran om rivning av Avenyn 18, bemöttes positivt av ämbetet som upprättade förslag till skyddsföreskrifter. Byggnadsnämnden godtog byggnadsminnesförklaring. Efter en följd av underhandskontakter remitterade Länsstyrelsen förslaget till fastighetsägarna 1981-03-02 och betr. Nr 1, som bytt ägare, åter 1983-

2001-04-20 Beslut
S. Koppa till UO
BM-nes/mey

12-01. Sedan ägarna till fastigheterna 1, 3 och 4 accepterat förslaget fattade Länsstyrelsen 1985-09-23 beslut om byggnadsminnesförklaring av dessa. SPP föredrog att avvakta vissa tekniska undersökningar av sin fastighet nr 6, men efter ytterligare kontakter accepterade SPP i brev 1990-04-23 förslag till skyddsföreskrifter så som de hade formulerats i Länsstyrelsens remiss 1986-07-17. Under 1990-91 blev fastighetens gatufasader renoverade med hjälp av statliga bidragsmedel.

Historik

Göteborg var vid mitten av 1800-talet under stark tillväxt tack vare blomstrande handel och industri med utlandet. 1860 hade fästningsgördeln runt Göteborgs blivande affärscity ersatts av nya kvarter, publika byggnader och parker. Donationsjorden utanför parkbältet med Nya Allén, öster om förstaden Haga, upptogs dock alltjämt av odlingar och beteshagar samt spridda klungor av oordnad förstadsbebyggelse på den s.k. Hagaheden.

Stadens penningararistokrati såg de pågående omdaningarna i Europas storstäder som förebildliga. Särskilt utbyggnaden av Ringstrasse i Wien enligt en plan 1857 väckte samtidens beundran som tecken på det rika borgerskapets nya maktställning. I ett storstilat förslag till plan för Göteborgs utbyggnad framhölls 1863 "Hagaheden" som särskilt lämplig för ett storstadsmässigt bebyggande. I den 1866 stadfästa planen utgör den breda avenyn från Kungsportsbron söderut tillsammans med esplanaden Vasagatan planens huvudaxlar. Dessa gator blev på 1880-talet det nya mondäna Göteborgs förnämsta stråk med sina snörräta trädrader och palatslika fasader. Kungsportsavenyn fick särskilt monumental prägel genom kvartersvis samordnad arkitektur innanför planterade förgårdar. Utbyggnaden vid Avenyn pågick 1872-97, hejdades tillfälligt vid Engelbrektsgatan tills Lorensbergsparken kunde genombrutas och stråket fortsattes då söderut till Götaplatsen, som anlades lagom till stadens stora jubileumsutställning 1923.

Vid Avenyn färdigställdes först de s.k. "engelska" resp. "franska" kvarteren mittemot varandra (nr 3-17 resp. 4-14). De ritades av J.A. Westerberg 1872-77 som privatpalats i tre våningar för vardera en eller ett par familjer. Nr 3-17 gick i en stram engelsk - "anglo-saxisk" - antikiserande stil medan nr 4-14 hade den franska barockstilens kraftiga fasadutsprång och livfulla takarkitektur. På denna sida Avenyn, men söder om Vasagatan, följde snart i samma anda en högre och ståtligare bebyggelse. I nuvarande kvarteret Örup uppfördes fyra våningshuset nr 16-22, arkitektoniskt samkomponerade med en överdådig ornering av fasader och tak. Karaktäristiskt för denna husrad är det storslagna intrycket, som erhålls dels genom de tornartade utsprången med sina bekröningar och dels fasadernas rytmiska indelning med hjälp av pilastrar i kolossalordning som åtskiljer de tätt sittande fönstren. Fasaderna med sin rika utsmyckning och förträdgårdarnas inhägnader hade gjutna

detaljer av cement, vilket var en etablerad metod i Göteborg sedan 1860-talet. Taken, där tornen var klädda med skiffer eller rutmönstrad zinkplåt, pryddes på franskt manér av zinkbeslagna kupor och gallerverk av järn. "Adrianopel" blev folkhumorns fyndiga smeknamn på kvarteret, som ritades 1880-83 av Adrian C. Peterson för byggnadsfirman N. Anderson & Co. Arkitekten var själv delägare och hade sin bostad på nr 18.

Avenyns karaktär av utpräglad bostadsgata blev rätt kortvarig. Götaplatsens tillkomst som paradgatans fondbildande avslutning, sedan 1920- och 30-talen sate för stadens främsta kulturinstitutioner, markerade att en ny tid var på väg. Undan för undan togs nu husens bottenvåningar i besittning av butiker, restauranger m.m. med uppglasade ytterväggar. Byggnader revs och ersattes av tidsenliga affärshus, först i enstaka hörnlägen men från 1960-talets början genom större kvartersomfattande projekt. De förr så prydliga förträdgårdarna uppfattades under denna process som alltmer hindrande för Avenyns utveckling till affärsströg och försvann.

Motivering

Förutom Kungssportsavenyn 1 och 2, två av "park-kvarteren" närmast Nya Allén (med gatans enda bevarade förträdgårdar), är kv. Örup det enda bevarade med en komplett i huvudsak väl bibehållen fasadlänga från Avenyns storhetstid som Göteborgs mest fashionabla bostadsgata. Förträdgårdarna saknas och butiker har bl.a. gjort stora uppglasningar i bottenvåningarna. Trots detta utgör byggnaderna tillsammans en storartad ensemble av 1880-talets ståtligaste och förnämsta bostadsbebyggelse och ger en god bild av Avenyns ursprungliga karaktär. Fasaderna till alla fyra fastigheterna skapades i 1880-talets början av Göteborgs då ledande arkitekt, som var nationellt erkänd för konstnärligt hög klass i sina verk. De utgör inte minst omistliga prov på sin tids avancerade fasadteknik med en i nyrenässansens rika former ornerad, cementputsad tegelstomme. Cementputs var "konststen" som tack vare mycket god väderbeständighet kunde ersätta de dyrbarare naturliga stensorterna och således förenade estetiska och byggnadstekniska krav.

Övrigt

De i detta beslut meddelade skyddsbestämmelserna har modernare ordalydelse men är i sak desamma som enligt förslaget 1986.

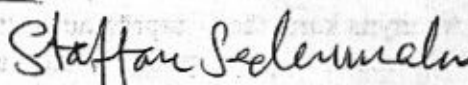
Hur man överklagar

Beslutet kan överklagas hos Länsrätten i Göteborg. Se bilaga (formulär 01).

I detta ärende har landshövding Göte Bernhardsson beslutat och handläggare Staffan Sedenmalm varit föredragande. I beslutet har även länsjurist Ann Dahlberg och länsantikvarie Jan-Gunnar Lindgren deltagit.

Göte Bernhardsson

Staffan Sedenmalm
Staffan Sedenmalm

Bilagor

Hur man överklagar

Kopia

Riksantikvarieämbetet, delgivningskvitto + bilagor

Göteborgs Stadsmuseum + bilagor

Byggnadsnämnden + bilagor

Lantmäteriet + bilagor (efter laga kraft)

Press/Media

Laga kraftbevis till:

Riksantikvarieämbetet

Lantmäteriet + ev. kartbilaga